
Projev kancléře UK RNDr. Tomáše Jelínka

Poslechněte si záznamy ze shromáždění akademické obce UK - Projev kancléře UK RNDr. Tomáše Jelínka

Vážení členové akademické obce,

dne 10. dubna 2008 se na Univerzitě Karlově konala konference, na které se sešli zástupci českých i slovenských vysokých škol a další odborníci na problematiku vysokého školství a legislativy. Tato konference nesla název „Historie, současný stav a perspektivy univerzit“. Mnohem příznačnější je však její podtitul, který zněl „Úsvit nebo soumrak akademické samosprávy?“.

Úsvit a soumrak se pravidelně střídají. A také střídání míry nepřijatelnosti jednotlivých verzí věcného záměru zákona o vysokých školách v průběhu jeho projednávání je poněkud symptomatické, byť o úsvitu bych nehovořil v žádné fázi. Soumrak nebo tma.

Tento příběh začal v únoru 2011. Začal velkou tmou.

V návrhu ministerského reformního týmu jsme se mimo jiné dočetli, že dosavadní právní úprava je reliktem Rakousko-Uherska, kopírujícím též základní rysy předlistopadových zákonů. A tak samospráva vysokých škol byla fatálně zredukována tím, že byl vynechán základní princip, že státní orgány zasahují do samosprávy pouze v případech stanovených zákonem a zákonem určeným způsobem.

Správní rada se stala orgánem řídicím vysokou školou, její členy jmenoval prezident republiky, rektora naopak jmenovala správní rada. Tato rada dostala i právo definitivního slova při schvalování dlouhodobého záměru vysoké školy a hlavně Ústavy vysoké školy – tedy jejího statutu, právo zrušovat vnitřní předpisy vysoké školy a další kompetence.

Rektor se naopak stal mediátorem sporů mezi Správní radou a Akademickým senátem, jehož počet členů byl omezen na 51 a zastoupení studentů na jednu třetinu.

Vědecká rada byla zrušena, fakulty se staly prázdným pojmem.

Habilitační a jmenovací řízení byla nahrazena tzv. funkčními místy. Dvouleté krátké studijní cykly se měly stát plnohodnotným vysokoškolským vzděláním, jednoleté studium studiem magisterským, systém oblastí vysokoškolských kvalifikací a akademických titulů měla stanovovat vláda.

Nově navrhované pojetí akreditací a s nimi úzce spojený systém vnějšího a vnitřního hodnocení vysoké školy, a hodnocení tohoto hodnocení nově zřizovanou agenturou nebylo možné označit jinak, než jako grandiózní experiment na nás všech.

Česká konference rektorů a Rada vysokých škol byly degradovány s tím, že se již nepředpokládá aktivní podíl reprezentace vysokých škol při tvorbě politiky vysokého školství.

Troufám si říci, že - po půl roce práce oponentní skupiny - se v září loňského roku poněkud vyjasnilo, a to zejména díky letnímu období. A tak zářijová, poněkud stručnější, verze přinášela např. tyto změny:

Pojetí samosprávy a státních zásahů se víceméně vrátilo k dnešnímu zákonnému vymezení. Správní rada (přejmenovaná na Radu) se z řídicího orgánu změnila na orgán, který dbá na poslání vysoké školy, její členy jmenuje ministr, přičemž ze dvou třetin na návrh vysoké školy.

Rektor naopak zůstává jmenován prezidentem republiky na základě volby senátu, kterou správní rada může vetovat, ale pouze s konkrétním odůvodněním a kvalifikovanou většinou. Zastoupení studentů v senátech se vrátilo k dnešní úpravě, počet členů senátu se zákonem určovat nebude.

Na univerzitách i nadále zůstává vědecká rada. Fakulty musí být organizovány na principu samosprávy akademické obce a zákon stanoví jejich základní znaky, včetně postavení děkana.

Vymezení reprezentace vysokých škol v zákoně zůstane zachováno. Vládě a ministerstvu se kompetence nezvýší tolik, jak předpokládala únorová verze.

Rámcová, víceletá dohoda mezi státem a vysokou školou - tedy tzv. kontraktové financování - dostala celkem rozumnou podobu, stejně jako zásady pro hospodaření vysokých škol.

Na ideu funkčních míst se naroubovaly některé prvky dnešních habilitací a vzniknul tak typický kočkopos. Pseudo-studijní programy byly částečně potlačeny a mírného pokroku v mezích zákona se dočkala i zmatená oblast akreditací a hodnocení.

Podstatné je i to, že se podařilo udělat první, byť velmi nesmělé kroky k tolik potřebné skutečné diferenciaci vysokých škol a zejména k vymezení tzv. výzkumných univerzit.

V tomto stádiu bylo tedy tehdy možné začít řešit další, detailnější okruhy otázek a možná i dodělat návrh do podoby, která by už snesla nenulová měřítka kvality. To se však nestalo. Návrh převzali politici, a to tak rychle, že jsme se ani

nestačili rozhlédnout. Vyjasnění skončilo. Padla tma. Do vnějšího připomínkového řízení odešel naprosto nedodělaný materiál „vylepšený“ o některé přísady:

Rektor má být vybírán radou na základě výběrového řízení, jehož výsledek může senát pouze vetovat, takže jeden z pilířů samosprávy opět vzal za své, studentů v senátech má být na univerzitách třetina, na ostatních vysokých školách třeba žádný, schvalování rozpočtu se přesunulo na správní radu, zmatky v akreditacích a hodnocení byly velmi prohloubeny apod.

Reprezentace vysokých škol strávily desítky hodin sepisováním desítek stran připomínek. Svě k tomu, většinou bohužel, sepsala i další ministerstva a některá z nich, třeba z ministerstva financí, si stojí za to přečíst.

Je nutné uznat, že i když ministerstvo školství připomínky reprezentace vysokých škol nevezalo úplně vážně, tak přeci jenom nyní tma opět nepatrně prořídla.

Senát asi získal částečně zpět pravomoc volit rektora (říkám „asi“, protože zvolená formulace v návrhu je velmi krkolomná). I na neuniverzitních vysokých školách se připustí účast studentů v senátech, správní rada má být jmenována vládou z renomovaných specialistů v oblastech odborné orientace vysoké školy, ze dvou třetin na návrh vysoké školy, přičemž ministr by se v té třetině, kterou navrhuje sám, měl typově omezit na význačné osobnosti vědy, vzdělávání, kultury, hospodářství apod. Role podivných hodnotících organizací byla oslabena a postavení Akreditační komise posíleno. Ostatní klíčové otázky však zůstaly v nedodělané či nepřijatelné podobě.

Domnívám se, že by nikdo neměl očekávat, že budeme v této podivné hře pasivně čekat, až se samotným zákonem přijde tma absolutní.

Vážení akademičtí občané,

odborné a fundované zhodnocení věcného záměru zákona o vysokých školách za chvíli provede doktor Staša. Já si pomohu trochu jinou terminologií.

Jde o podivnou, velmi heterogenní sloučeninu, která obsahuje stopové množství prospěšných prvků, mnoho neznámých přísad a některé okamžitě nebo dlouhodobě působící jedy.

První pomocí při kontaktu této sloučeniny se svobodným světem je použít zdravý rozum.

A základní bezpečnostní zásadou je nedopustit, aby se jakýkoliv derivát této látky dostal do kontaktu s poslaneckým kvašením.

Děkuji Vám za pozornost.